

пропозицій щодо місцевого розвитку, а також контроль за реалізацією відбудовчих проєктів.

Отже, цифровізація публічного управління має розглядатися не як самоціль, а як інструмент досягнення ширших правових і суспільних цілей: забезпечення прав людини, відновлення довіри до публічної влади, підвищення ефективності управління, прозорого використання ресурсів, зміцнення територіальних громад і наближення України до європейських стандартів. Правова архітектура повоєнного відновлення України повинна включати цифровізацію як один із базових елементів, але водночас підпорядковувати її принципам верховенства права, інклюзивності, прозорості, підзвітності та людиноцентричності.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-614-3-1-26>

ПРАВОВА ПРИРОДА ЕКОЛОГІЧНИХ ЗЛОЧИНІВ У СУЧАСНОМУ МІЖНАРОДНОМУ ПРАВІ

Шашурина Н. Г.

здобувачка другого року

третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти

кафедри морського та міжнародного права

Міжнародний університет

м. Одеса, Україна

Сучасний розвиток міжнародного права засвідчує поступове посилення уваги до довкілля як самостійного об'єкта правової охорони. Якщо раніше екологічні наслідки війни переважно розглядалися як супутня шкода бойових дій, то сьогодні вони дедалі частіше оцінюються як наслідок міжнародно-протиправної поведінки, здатної порушувати не лише екологічний баланс, а й фундаментальні права людини. Саме тому питання правової природи екологічних злочинів виходить за межі суто галузевого аналізу та набуває комплексного значення.

У сучасному міжнародному праві відсутнє єдине універсальне визначення поняття «екологічні злочини». Натомість існує сукупність міжнародно-правових норм, які забороняють заподіяння довкіл्लю серйозної шкоди або встановлюють міжнародну відповідальність за відповідні діяння. Одним із перших спеціалізованих міжнародних актів у цій сфері стала Конвенція про заборону воєнного або будь-якого іншого ворожого використання засобів впливу на природне середовище 1976 року, яка заборонила використання методів модифікації навколишнього

середовища з широкими, довготривалими або серйозними наслідками [1]. Отже, вже на цьому етапі міжнародне право заклало підхід, за яким природне середовище визнається не лише матеріальною основою існування людини, а й самостійною цінністю, що потребує охорони.

Подальший розвиток відповідних норм відбувся у Додатковому протоколі I до Женевських конвенцій 1977 року. Статті 35 і 55 цього акта забороняють методи і засоби ведення війни, які мають на меті або можуть завдати широкої, довготривалої і серйозної шкоди природному середовищу [2]. У цьому випадку довкілля вже не розглядається виключно як майно чи ресурс, а як особливий об'єкт захисту, руйнування якого прямо впливає на виживання цивільного населення. Саме тому правова природа екологічних злочинів у міжнародному гуманітарному праві є подвійною: з одного боку, йдеться про захист довкілля як такого, а з іншого – про захист людини через охорону умов її життя.

Важливим етапом криміналізації найбільш небезпечних проявів екологічної шкоди стало прийняття Римського статуту Міжнародного кримінального суду. Відповідно до статті 8(2)(b)(iv), воєнним злочином є умисне вчинення нападу із знанням того, що такий напад спричинить широку, довготривалу і серйозну шкоду природному середовищу, яка буде явно надмірною порівняно з очікуваною конкретною і безпосередньою загальною воєнною перевагою [3]. Це положення має принципове значення для розуміння правової природи екологічних злочинів, оскільки переводить екологічну шкоду з площини міждержавної відповідальності у площину індивідуальної кримінальної відповідальності. Водночас надмірно високий поріг доведення, закладений у цій нормі, свідчить про збереження фрагментарності та обмеженості чинного міжнародно-правового механізму [4].

Сутність правової природи екологічних злочинів полягає також у їх міжгалузевому характері. Це особливо помітно в умовах взаємодії міжнародного гуманітарного права, міжнародного екологічного права і міжнародного права прав людини.

Значення правозахисного виміру посилилося після визнання Генеральною Асамблеєю ООН права людини на чисте, здорове і стаłe довкілля [5]. Це рішення не створило новий злочинний склад, однак воно істотно змінило акценти в оцінці екологічної шкоди. У цьому аспекті правова природа екологічних злочинів є антропоєкологічною: вони спрямовані проти довкілля, але їх наслідки мають безпосередній гуманітарний і правозахисний вимір.

Водночас сучасне міжнародне право поступово відходить від виключно «воєнно-екологічного» бачення проблеми до ширшого підходу, що охоплює превенцію, мінімізацію та відновлення. Це знайшло відображення у Проекті принципів Комісії міжнародного права ООН щодо захисту довкілля у зв'язку зі збройними конфліктами, який поширює відповідне

регулювання на періоди до, під час і після конфлікту [6]. Такий підхід підтверджує, що правова природа екологічних злочинів не вичерпується моментом заподіяння шкоди.

На цьому тлі особливого значення набуває дискусія щодо визнання екоциду самостійним міжнародним злочином. У сучасній доктрині дедалі активніше обґрунтовується необхідність виведення найтяжчих форм екологічного знищення за межі лише воєнних злочинів і надання їм автономного статусу у системі міжнародного кримінального права [7]. Така тенденція пояснюється тим, що значна частина екологічно руйнівних діянь може вчинятися як під час збройного конфлікту, так і поза ним, але за масштабом наслідків становити загрозу для миру, безпеки та існування людських спільнот. Показово, що сучасні кейси, пов'язані з екологічною шкодою в Україні, вже стали предметом ґрунтовного аналізу крізь призму воєнних злочинів за Римським статутом [8]. Це свідчить про поступову трансформацію міжнародно-правового мислення: від сприйняття екологічної шкоди як другорядного наслідку війни до розуміння її як самостійного об'єкта міжнародно-правового осуду.

Таким чином, правова природа екологічних злочинів у сучасному міжнародному праві є складною, комплексною та еволюційною. Вона проявляється, по-перше, у міжгалузевому характері відповідних норм; по-друге, у поєднанні екологічного і правозахисного об'єктів охорони; по-третє, у взаємодії режимів державної та індивідуальної відповідальності; по-четверте, у поступовому переході від фрагментарного регулювання до формування автономної міжнародно-правової категорії.

Література:

1. Convention on the prohibition of military or any other hostile use of environmental modification techniques. New York, 10 December 1976. URL: <https://treaties.un.org/doc/Publication/UNTS/Volume%201108/volume-1108-I-17119-English.pdf>.
2. Protocol Additional to the Geneva Conventions of 12 August 1949. URL: https://www.icrc.org/sites/default/files/external/doc/en/assets/files/other/icrc_002_0321.pdf.
3. Rome Statute of the International Criminal Court. The Hague : International Criminal Court, 2021. URL: <https://www.icc-cpi.int/sites/default/files/2024-05/Rome-Statute-eng.pdf>.
4. Bothe M., Bruch C., Diamond J., Jensen D. International law protecting the environment during armed conflict: gaps and opportunities. *International Review of the Red Cross*. 2010. Vol. 92, Issue 879. P. 569–592. DOI: <https://doi.org/10.1017/S1816383110000597>.
5. The human right to a clean, healthy and sustainable environment : resolution / adopted by the General Assembly, A/RES/76/300, 1 Aug. 2022. URL: https://digitallibrary.un.org/record/3983329/files/A_RES_76_300-EN.pdf.

6. Draft principles on protection of the environment in relation to armed conflicts. International Law Commission, 2022. URL: https://legal.un.org/ilc/texts/instruments/english/draft_articles/8_7_2022.pdf.

7. Palarczyk D. Ecocide Before the International Criminal Court: Simplicity is Better Than an Elaborate Embellishment. *Criminal Law Forum*. 2023. Vol. 34. P. 147–207. DOI: <https://doi.org/10.1007/s10609-023-09453-z>.

8. Maruf S. Environmental Damage in Ukraine as Environmental War Crime under the Rome Statute: The Kakhovka Dam Breach in Context. *Journal of International Criminal Justice*. 2024. Vol. 22, Issue 1. P. 99–126. DOI: <https://doi.org/10.1093/jicj/mqae004>.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-614-3-1-27>

ТРАНСФОРМАЦІЯ ІНСТИТУТУ ЕКСТРАДИЦІЇ В МІЖНАРОДНОМУ ПРАВІ КРІЗЬ ПРИЗМУ ІСТОРІЇ ТА ПРАВОВОЇ ДОКТРИНИ

Шишацька Ю. О.

*доктор філософії в галузі права,
доцент кафедри морського та міжнародного права
Міжнародний університет
м. Одеса, Україна*

Інститут екстрадиції вважається одним із найстаріших в міжнародному кримінальному праві, що почав формуватися з давніх часів та поступово «шліфувався» до нових реалій та вимог часу. Його значення істотно зростає в контексті глобалізації, зростання мобільності населення та поширення транснаціональних форм злочинності, які ускладнюють здійснення кримінального переслідування в межах однієї держави. Висвітлення питань, присвячених історії становлення та розвитку інституту екстрадиції в міжнародному праві обумовлене тим, що поза історичним контекстом майже неможливо оцінити накопичені знання з точки зору вивчення перспектив розвитку інституту екстрадиції, осмислити сутність даного явища правової дійсності та спрогнозувати його подальший розвиток.

Теоретичну основу для дослідження історії формування та розвитку інституту екстрадиції становлять наукові напрацювання вітчизняних та зарубіжних вчених, як-то: С. Андрейченко, М. Бассіуні, К. Віндджер, І. Завидняк, Н. Зелінська, М. Костенко, І. Нуруллаєв, М. Пашковський, С. Саско, М. Смірнов, А. Ширер та ін.